

VOORAF

Wij leven in een tijd waarin de bewustwording een steeds centraler plaats inneemt. Vooral niet-boeren vinden dat koeien meer in de wei moeten kunnen dartelen. Boeren menen dat die dieren het beter naar de zin hebben in grote open stallen dan buiten in de wei. Dan hebben ze geen nadeel van de priemende zon op hun huid. Dat hebben ze in het weiland wel, want als daar een boom zou staan is de schaduw van die ene boom te klein voor de vele koeien die eronder zouden willen rusten. Dat zei me althans onlangs een boer. Bij ons noemen we dat 'wishfull thinking'. Mag ik het omkeren en stellen dat die boer niet zorgt voor voldoende geboomte waaronder zijn vee kan 'schaduwden'?

'De koe vindt een overdekte stal prettiger', vertelde me

laatst een veehouder. Ik ben benieuwd hoe die koe dat kenbaar heeft gemaakt...

Laten we niet vergeten dat we een veeteeltgebied zijn, hier in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden. Dat de koe ons tot ongekende welvaart heeft gebracht. Ik zal me niet inlaten met wie nu gelijk heeft. Melkgigant Campina laat op de melkpakken aantekenen hoeveel uur per dag de koeien die deze melk hebben verstrekt buiten in de wei hebben gelopen. Zo'n beetje op de seconde af. Laat u niet bedotten. Pas dat is een modeverschijnsel. Mensen die ons iets anders voorhouden dan dat ze krijgen. En we stinken er allemaal in.

Gelukkig is een koe bij machte om aan te geven hoe hij – ik moet zeggen zij – er over denkt: Boeh!

Dick de Jong

Detail van een schilderij van beeldend kunstenaar Evert van Lopik uit Hardinxveld-Giessendam.

ZOOGDIER OF PRODUCTIEMIDDEL

In het dagblad Trouw stond op 1 juni 2015 een bijdrage van de directeur van het Natuurhistorisch Museum in Rotterdam, met als titel 'Van zoogdier in de wei naar opgehoekt productiemiddel'. Graag laten we u meelesen:

Al een aantal keren dit voorjaar heb ik mezelf betrappt op vrolijk verraste uitroepen wanneer er ergens koeien in een weiland lopen. Het is natuurlijk te gek voor woorden dat je daar als Nederlander blij van wordt. Nederland, weilanden en koeien: het was eeuwenlang een soort heilige drie-eenheid, resulterend in een wereldwijde export van Fries melkvee en kaassoorten als Edam en Gouda.

De stier van Potter.

In Nederland ontwikkelde zich ook een mooie traditie van veeschilders, van de beroemde stier uit 1647 van Paulus Potter via de 19^e eeuwse romantische landschappen met vee van J.A. Knip tot de impressionistische koeien en kalveren van Marleen Felius nu. Maar zoals tegenwoordig de tomaten groeien op een laagje keramieken korrels met een druppelsgewijs toegediende oplossing van voedingszouten, zo komt onze exportkaas in toenemende mate van een opgehoekte veestapel die geen weiland meer betreedt.

Het zal er wel mee te maken hebben dat alles door de bril van het economisme wordt bekeken. Een koe is geen zoogdier meer, het is een productiemiddel. De

kaas is geen culinair hoogtepunt meer, het is een bijdrage aan onze exportpositie en het bruto nationaal product. En een weiland is een hoeveelheid loze ruimte die beter kan worden benut door er een bedrijventerrein op te vestigen. Jarenlang reed ik in de bocht van de A20 bij Gouda langs weilanden met vee en broedende zwanen. Tegenwoordig staat daar een verzameling schoenendozen van baksteen, glas en golfplaat, voorzien van door adviesbureaus verzonden bedrijfsnamen.

En de koe is naar binnen gehaald. Daar is het veterinair uitgebalanceerde eten beter doseerbaar, de koeienvlaai handiger op te vangen, de afstand tot de melkmachine korter en daar zijn de o zo gevaarlijke molshopen afwezig. Vroeger hield een boer koeien, tegenwoordig managet hij zijn vee. Zoals een dierenarts, gevraagd naar onze omgang met het melkvee, het op 12 mei 2015 in het RTL Nieuws verwoordde (en ik citeer hem hier letterlijk): 'Je gaat meer in procedures werken, en in protocollen, en dan is het managen van een koe binnen, denk ik, makkelijker uitvoerbaar'. Waarna de nieuwslezer er fijntjes aan toevoegde dat in 2015 naar verwachting maar liefst 60 procent van de koeien permanent op stal zal staan.

Procedures, protocollen, managen, uitvoerbaar; het is het niksige gezwatel van de hedendaagse organisatieadviseurs, de handelsreizigers in gebakken lucht die ons land meer en meer in hun greep krijgen. De conclusie van deze ontluisterende uitspraak (nota bene van een dierenarts, van wie je zou verwachten dat het dier hem meer aan het hart gaat dan economische drijfveren, waarom is hij anders diergeneeskunde gaan studeren?) is dat ook in onze oer-Hollandse melkveesector het rendementsdenken het van het gezonde verstand heeft gewonnen. Deze bedrijfstak is daarmee afgedaald (of opgeklommen?) tot het niveau van de gemiddelde universiteit of hogeschool. Het enige verschil is dat studenten in staat zijn tot een bezetting en dat de koeien alles gelaten over zich heen laten komen zonder ooit met spandoeken naar het Maagdenhuis op te trekken.

De koe is dus het haasje. Maar die zat tenminste nog heel parmant in een groen, groen knollenknollenland.

NASCHRIFT VAN DE REDACTIE

Natuurlijk kan een koe naast een productiemiddel ook met trots buiten in de wei worden getoond. Menig transportondernemer heeft zijn vrachtauto's zo mooi uitgedost, dat je er haast wel naar moet kijken. Een scheepswerf wil graag schepen aan de afbouwkade, zodat iedereen kan zien dat er hard wordt gewerkt en een fietsenwinkel zorgt ervoor dat er altijd veel fietsen buiten voor de winkel staan. Maar een boer toont anno 2015 zijn vee liever niet te veel.

BOERENKERMIS

INLEIDING

In de vorige editie van deze digitale nieuwsbrief werd al aandacht geschonken aan het ruwe leven ten tijde van de dorpskermis. In de beschrijving van Herman de Man lezen we zaken, waarvan we nu het nodige zouden denken. We moeten hetgeen wordt beschreven echter zien in de tijd dat het zich afspeelt.

Een kermis was een feest van ontmoeting.

Wat was er voor de mensen te doen, naast werken, eten en slapen. Het was de tijd dat de mensen zo met de dagelijkse beslommeringen bezig waren dat ze nauwelijks tijd hadden om eens te gaan zitten. Vandaar dat de stoelen veelal niet om de tafel stonden, maar tegen de muur. Dan had je de ruimte en als er eens gezeten moest worden, trok je simpel een stoel bij.

Onderstaand iets over de historie van de kermis, het ontstaan, gevolgd door een verhaal over een feest, ook een soort kermis, die op het ijs plaatsvond. En bedenk: 'erger u niet, verwonder u slechts'.

HERKOMST

De oorsprong van de kermis zoals wij die kennen, ligt ver voor de 17^e eeuw, toen deze haar hoogtepunt bereikte. Al in de middeleeuwen was de kermis een populair volksvermaak.

De herkomst van een dergelijke gebeurtenis is heel sim-

pel: Als een dorp of stad een nieuwe kerk kreeg, werd er ter gelegenheid daarvan een mis gehouden, bedoeld om de kerk in te wijden. Een kerkmis werd dat genoemd. Iedereen kreeg de gelegenheid om de nieuwe kerk te komen bewonderen. Op zo'n kerkmis kwamen honderden mensen af. Zij werden vooral aangetrokken doordat iedereen die de kerkmis bezocht een aflaat (kwijtschelding voor zijn begane zonden) van veertig dagen kreeg! Vervolgens werd elk jaar de inwijdingsdag van de kerk opnieuw gevierd met een groot feest.

Doordat veel mensen op de kerkmis afkwamen, volgde al snel de handel. Veel mensen die hun negotie wilden verkopen trokken van kerkmis naar kerkmis, om er hun voordeel mee te doen. De kerkmis of zoals we het later gingen schrijven kermis, werden ook jaarmarkten, waar de dorpingen hun inkopen konden doen. Winkels waren er nog niet. De mensen kochten er die zaken, die ze niet door onderlinge ruiling konden verkrijgen. Kermis en jaarmarkt waren eeuwenlang synoniem aan elkaar.

In de loop van de tijd is de religieuze betekenis van de kermis steeds meer naar de achtergrond verdwenen en kregen handel en vermaak de overhand. Vormen van amusement die men op de kermis kon vinden waren bijvoorbeeld goochelaars, dierentemmers en verschillende spelletjes. Katknuppelen was een populair spel. men stopte een levende kat in een ton en sloeg hier net zo lang met een houten stok op totdat de ton uit elkaar viel en de kat in doodsangst wegrende.

Een dorpskermis in volle gang.

De kermis was ook een bron voor informatie: chirurgijns vertelden over nieuwe ontwikkelingen in de geneeskunst en wetenschappers toonden hun uitvindingen. Daarnaast was de kermis een plek om eventuele nieuwe liefdes te ontmoeten. Als een jongen een meisje leuk vond, bood hij haar een kermiskoek aan. Nam ze de koek aan, dan betekende dit dat ze geïnteresseerd was. In de loop der eeuwen is er ook veel kritiek geweest op de kermis. Na de Reformatie wilden de protestanten het katholieke kermisfeest verbieden. In de 19^e eeuw werd de kermis gezien als een 'opvoedkundig onverantwoord gebeuren'. De opkomst van winkels in de 19^e eeuw was er de oorzaak van dat - langzaam aan - de handelsfunc-

tie van de kermis verdween. De kermis was alleen nog een plek van amusement en vermaak. In de ogen van de veelal Calvinistisch georiënteerde bevolking paste dat niet. Zeker niet gezien de uitpattingen, die een dergelijk volksfeest teweeg kon brengen.

IJs en vermaak hebben iets met elkaar gemeen.

Dat werd de doodsklap voor wat ook een van de belangrijkste cultuurhistorische evenementen van ons land was. Herman de Man wist dat eertijds zo treffend in zijn boeken te verwerken. In de vorige editie ging het over Benshop. Hier volgt een verhaal over het vermaak op een ijsfeest.

DE BARE WINTER VAN NEGENTIG

Voor de onderzoeker van de oude ijscultuur is 'De barre winter van Negentig' een ware goudmijn. De Man baseerde zijn boek op de verhalen die in zijn tijd – hij werd in 1898 in Woerden geboren - nog overal de ronde deden over de barre winter van 1890/91. Zoals in alle boeken van De Man stammen de verhalen uit zijn geboortestreek de Lopikerwaard, een wat christelijk-conservatieve streek met een rijke schaatscultuur, een gebied ook waar De Man zijn leven lang een haat-liefdeverhouding mee onderhield.

'De barre winter van Negentig' is allesbehalve een geromantiseerd epos van de zo vaak bezongen vaderlandse ijscultuur. Integendeel. In het boek wordt tot in de kleinste details beschreven hoe de kou en de ellende de arme streekbevolking volledig uitmergelt. Zo erg, dat elke vorm van beschaving verdwijnt in de strijd om te overleven. De climax in het boek is het ijsfeest dat bij Vreeswijk op de Lek gedurende twee dagen wordt gehouden. Ondanks een heersende cholera-epidemie laten de uitgehongerde dorpingen zich het feest niet ontnemen. De burgemeester probeert het te verbieden maar het blijkt dat de Wet op de Besmettelijke Ziekten alleen van toepassing is op kermissen en jaarmarkten. Ijsfeesten zijn boven elke wet verheven. Nadat op de eerste dag al heel wat dorpingen het leven laten, wordt het feest de tweede dag gewoon voortgezet.

'De losse zinnen werden lossier, de eerbaarheid van het landsvolk, waaraan deze gewesten toch vroeger gekend

waren, kon hier heel niet meer gelden. Vrouwvolk en manvolk vergaten om weeldelust hun schaamte geheel, de goddeloze woestheid wier ongekend... en wèèr looien de klokken; dit keer bekant al de klokken van Vreeswijk tot Schoonhoven en verder. Want de ziekte vrut ongenadig voort in het uitgemurgelde volk zonder weerstand. Wat viel daar tegen te doen? Heden nog gezond, morgen dood. Dàn maar feest. En er wàs feest. Dierlijk hong het uitgelaten vrouwvolk in de armen der jonken, de een schaamde zich den ander niet meer; trouw kon hier niet gelden. En daarom slieden huisvaders over de banen met lochte juffie's uit de stad. En de huisvrouwen zaten ('t is zonde maar waar) onbeschaamd in de dranktenten, op de schoot van ander manvolk hier of gunter of ievers vandaan. Over het ijs hing een weeë lucht van vettig gebak en drank. Overal wier gehost, veelal met de schaatsen aan. Dat leverde gebroken beenen en verzwikte enkels, maar daar kon in het vertier heel niet op gelet worden. En schennende liederen, geleerd van de liedjeszangers uit de stad, galmden boven het volk uit. Daar was een lied bij over 't vergaan der wereld en dat de mensch nu nog maar gauw en gulzig tot zich nemen moest, wat straks niet meer te behalen zou zijn.'

Het klassieke verhaal van het einde der tijden, maar dan in een winterse ijsvariant. Jeroen Bosch zou er niet van opgekeken hebben.

HET VERMELDEN WAARD

Wie zou denken dat de bedstee verleden tijd is, heeft het mis. De foto links stond onlangs in een woon-magazine. Een IKEA-trapje doet dienst als opstapbankje.

NEDERLAND VERANDERT

Vrijdagmiddag 5 juni jongstleden vond er een inspiratietoer plaats. Initiatiefnemer was het Gebiedsplatform Alblasserwaard-Vijfheerenlanden en de deelnemersgroep bestond uit een gevarieerd gezelschap. Vertegenwoordigers van het bedrijfsleven en mensen die zich

bij de ontwikkeling van het gebied nauw betrokken weten, uit het wat wordt genoemd het maatschappelijk middenveld. In dat verband was ook onze Stichting Boerderij & Erf Alblasserwaard-Vijfheerenlanden vertegenwoordigd.

Na ontvangst bij de Natuur- en Vogelwacht in Papendrecht ging de reis per bus naar Slingeland. Voor de eerste stop. Daar kreeg het gezelschap uitleg over de manier waarop bij de aanleg van de weg / het wegprofiel er met gebruikmaking van natuurlijk aanwezige zaken een verkeersvriendelijke situatie kon worden gerealiseerd. Geen drempels, geen belijning. Gewoon netjes, glad en rustig asfalt. Overigens een resultaat van nauw overleg en bereidheid om met elkaar en vooral met de bewoners in de omgeving te praten. Verkeersdrempels zijn niet prettig, niet voor de verkeersdeelnemer en vooral ook niet voor de bewoners in de nabijheid, die elke keer wordt geconfronteerd met afremmende en enigszins bonkend de drempel overrijdende auto's.

Het knusse samenwonen in een serrestal.

De tocht werd vervolgd naar de Grote Waard, waar een bezoek werd gebracht aan de bijna gereed zijnde serrestal van de Maatschap De Jong. Op het erf is heel goed de ontwikkeling te zien zoals de boerderij in de loop van de tijd is uitgebouwd, telkens omdat de economie dat eiste. Het resultaat is dat er nu een heel grote open stalruimte staat. Volgens sommigen wat te dicht bij de weg, volgens anderen met te weinig bomen en struiken erom, die de stal zouden kunnen inpakken in het groen. Ook kwam hier aan de orde dat de koeien het in een dergelijke open stal beter naar de zin hebben dan in het weiland, waar de weersinvloeden onbarmhartig kunnen zijn. Een enkele boom tegen regen of zon is voor een flinke kudde koeien beslist ontoereikend. Dan maar in een stal waar schaduw is, een dak tegen de regen en het altijd aangenaam doorwaait.

Stop nummer drie was op de Lekdijk in Sluis bij Ameide. Daar net rechts van de Zouwedijk is het al sinds jaar en dag een rommeltje aan bebouwing. Een transportbedrijf domineert en andere panden staan er te verkrotten. Aanpak is wenselijk, maar hoe doe je dat verantwoord, was de vraag van de gemeente. Vooral economisch verantwoordelijk, vernamen we uit de mond van de wethouder. Het gebied had in de tachtigjarige oorlog veel geleden en eigenlijk – in theorie – was dat nog te zien.

De afsluiting vond plaats, midden in het boerenland, met aan drie kanten ruilverkavelingsboerderijen. Op elk van die boerderijen was wel wat af te dingen.

Bouwval in Sluis.

In elk geval kan er worden terug gezien op een zeer geslaagde toer, die nu echt eens een stuk inspiratie teweeg heeft gebracht. Voor herhaling vatbaar.

KARAKTERISTIEK

Daar gaat het om bij het behoud van de boerderij als icoon in het landschap. Dat hoeft echt niet alleen een monumentale boerderij te zijn. Dus niet alleen op gemeentelijke-, provinciale- of rijkslijsten vermelde panden. Ook andere panden hebben een monumentale uitstraling. Maar zelfs dat is niet nodig om als karakteristiek te worden bestempeld. Als voorbeeld de boerderijen langs de A27 bij Meerkerk. Vooral toen ze destijds net nieuw waren gebouwd, waren dat plaatjes. Louter vanwege de herhaling. Intussen hebben er wat verbouwingen plaatsgevonden, maar toch herkent iedereen de gelijkheid van weleer nog. Zo staan er in ons werkgebied ook moderne boerderijen. Daarbij zijn best wat exemplaren, die het predicaat karakteristiek zouden mogen dragen. Tegelijkertijd gebiedt de eerlijkheid om toe te geven, dat er ook wangedrochten onder staan.

Niet monumentaal, wel karakteristiek.

Het is helemaal niet uitgesloten dat over zoveel decennia boerderijen die we nu als niet fraai beoordelen gewoon op een monumentenlijst worden opgenomen. Tijden worden anders, inzichten passen zich aan, visies ontwikkelen. Overigens bepaalt niet alleen het hoofdbouw de zichtbare status. Veel hangt af van de directe

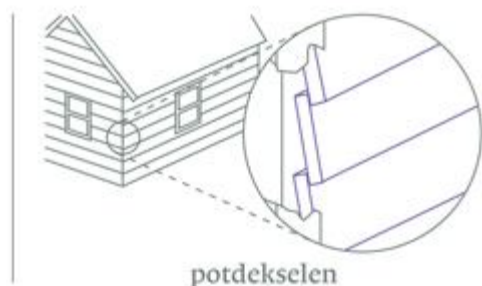
omgeving, het erf, de bijgebouwen. Maar ook de staat van onderhoud, orde en netheid, het voorkomen van bijzaken als een moestuin, een bloementuin, bomen, struiken en zo meer.

Karakteristiek.

POTDEKSELEN IN VAN DALE

Op 6 oktober 2015 komt er een nieuwe Dikke Van Dale uit, de 15^e editie en gemaakt door 'de schatbewaarders van de Nederlandse taal'. In deze nieuwe editie zijn heel veel meer woorden, maar ook betekenissen en uitdrukkingen opgenomen dan in de vorige editie. En die was al zo dik. Wat ook een geweldige toevoeging is, zijn de afbeeldingen. Bij zo'n 500 woorden, die moeilijk uit te leggen zijn komen kleine tekeningen, die alles ineens wel heel duidelijk maken. Zo weten de lezers van deze nieuwsbrief natuurlijk precies wat potdekselen is, maar als het eens ter sprake komt bij anderen, blijkt het inderdaad vaak moeilijk om uit te leggen wat het is. Dat wordt nu opgelost met onderstaand tekeningetje.

BOEKWINKEL

UITGAVEN VAN BOERDERIJ & ERF A-V

Van de eigen uitgaven zijn te koop:

- Boer en Boerderij € 35,00
- Van oud naar behoud € 10,00 (laatste stuks)
- Boerderijspecial € 4,50
- Routeboekje Boerderijen Bekijken € 4,95
- De Boerderij het behouden waard € 14,95
- Hoeve – Hofstee - Herbestemming € 14,95

Dit nummer van de digitale nieuwsbrief is een dubbelnummer voor de maanden mei en juni 2015. Eind mei 2015 is er ook een geprinte versie verschenen, met andere inhoud, die wordt toegezonden aan alle begunstigers. Als u die ook wilt ontvangen, kunt u zich opgeven als begunstiger.

ZOEKERS

Misschien zoekt u een boek of wilt u boeken verkopen. Of u wilt iets weten. Misschien heeft u een voorwerp in bezit waarvan u niet weet waarvoor het werd gebruikt. Voor dit soort zaken kunt u hier een zoeker laten plaatsen. Dat is gratis. Boerderij & Erf A-V is alleen maar intermediair. U kunt hiervoor een e-mail zenden naar djtekst@planet.nl.

Op Facebook troffen we bijgaande foto van Geurt Mouthaan aan. Natuurlijk bleek Geurt bereid ons toestemming te geven om die intussen historische gebeurtenis aan u door te geven.

REACTIE EN SAMENSTELLING NIEUWSBRIEF:

Dick de Jong - Bureau Tekstwerk

Buitendams 51 - 3371 BA Hardinxveld-Giessendam - 0184-615094 - djtekst@planet.nl

FOTO'S: Collectie Boerderij & Erf A-V, Bureau Tekstwerk en Internet

SECRETARIAAT BOERDERIJ & ERF A-V:

Sluis 57 ▪ 2964 AT Groot-Ammers ▪ 0184-661425/06-53759618
secretariaat@boerderijenerf.nl ▪ bank NL14RABO0325074739

website: WWW.BOERDERIJENERF.NL

Europees Landbouwfonds voor plattelandsontwikkeling
Europa investeert in het platteland